

УДК 786.2:78.05

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-1-7>**Юлія ГРИЦУН,***orcid.org/0000-0003-4829-6608*

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри мистецьких дисциплін

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

(Чернігів, Україна) *yuliagritsun72@gmail.com***Ганна СОКОЛОВА,***orcid.org/0000-0003-0737-0322*

аспірантка кафедри хореографії та музично-інструментального виконавства

Сумського державного педагогічного університету,

викладач

Сумської дитячої музичної школи № 1

(Суми, Україна) *annasokolova73@gmail.com***Олена СПОЛЬСЬКА,***orcid.org/0000-0002-2397-2035*

аспірантка кафедри академічного і естрадного вокалу та звукорежисури

Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв,

провідний фахівець ректорату

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

(Тернопіль, Україна) *olenadovbush84@gmail.com*

КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ СЦЕНІЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ УЧНЯ-ПІАНІСТА

Метою дослідження є здійснення теоретичного аналізу та виокремлення критеріїв та рівнів сформованості стану формування сценічно-виконавської культури учня-піаніста. Так як для характеристики сценічно-виконавської культури учнів важливого значення набуває визначення структурних компонентів досліджуваного явища, у статті було розкрито зміст і структуру сценічно-виконавської культури учня-піаніста. Використано структурний аналіз, який дозволяє побудувати алгоритм визначення критеріїв та рівнів з прив'язкою до кожного елементу структури. На основі визначеної структури сценічно-виконавської культури було розроблено низку відповідних критеріїв, які характеризують рівень сформованості культури, котрі були систематизовані і детально описані. Викладено сутність такого понятійного апарату, як «сценічна культура» та «виконавська культура», «критерії». Доведено, що критерій становить цілісне поняття, а показник – часткове. На основі теоретичного дослідження наукових робіт в музично-педагогічній галузі було окреслено сутнісні характеристики феномена, що вивчається, а також визначено аспекти, які демонструють сформованість сценічно-виконавської культури піаніста. Досліджено від чого залежить рівень сформованості сценічно-виконавської культури учня та визначено ознаки музичної обдарованості. Розкрито сутність та вплив музикальності на формування досліджуваної культури. Отже, за результатами дослідження розроблено структуру сценічно-виконавської культури (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-аналітичний, творчо-діяльний компоненти) та запропоновано критеріальний апарат дослідження (критерії та показники сформованості структурних компонентів даної культури).

Ключові слова: сценічна культура, виконавська культура, критерії, мотиваційно-ціннісний (афективний) компонент, когнітивно-аналітичний (інформаційний) компонент, творчо-діяльний (розвивальний) компонент.

Yuliia HRYTSUN,

orcid.org/0000-0003-4829-6608

PhD in Arts,

Associate Professor at the Department of the Art Disciplines

T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»

(Chernihiv, Ukraine) yuliagritsun72@gmail.com

Anna SOKOLOVA,

orcid.org/0000-0003-0737-0322

Postgraduate Student at the Department of Choreography and Musical-Instrumental Performance

Sumy State Pedagogical University,

Teacher

Sumy Children's Music School № 1

(Sumy, Ukraine) annsokolova73@gmail.com

Olena SPOLSKA,

orcid.org/0000-0002-2397-2035

Postgraduate Student at the Department of Academic and Popular Vocal and Sound Directing

National Academy of Managers of Culture and Arts,

Leading Specialist of the Administration

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

(Ternopil, Ukraine) olenadovbush84@gmail.com

CRITERIA AND FORMATION LEVELS OF STAGE AND PERFORMANCE CULTURE OF A PIANO STUDENT

The purpose of the research is to carry out a theoretical analysis and identify the criteria and levels of formation of the state of formation of the stage performance culture of a student-pianist. Since the definition of the structural components of the phenomenon under study is important for the characterization of the stage and performing culture of students, the article revealed the content and structure of the stage and performing culture of a piano student. The author uses structural analysis, which allows you to build an algorithm for determining criteria and levels with reference to each element of the structure. Based on a certain structure of stage and performance culture, a number of relevant criteria were developed that characterize the level of culture formation, which were systematized and described in detail. The essence of such a conceptual apparatus as «Stage culture» and «performance culture», «criteria» is described. It is proved that the criterion is an integral concept, and the indicator is a partial one. Based on the theoretical research of scientific works in the music and pedagogical field, the essential characteristics of the phenomenon under study were outlined, as well as aspects that demonstrate the formation of the stage and performing culture of The Pianist were identified. The article examines what determines the level of formation of the student's stage and performance culture and identifies signs of musical giftedness. The essence and influence of musicality on the formation of the studied culture is revealed. So, based on the results of the research, the structure of stage-performance culture (motivational-value, cognitive-analytical, creative-active components) was developed and the criterion apparatus of the research was proposed (criteria and indicators of the formation of the structural components of this culture).

Key words: *stage culture, performance culture, criteria, motivational-value (affective) component, cognitive-analytical (informational) component, creative-activity (developmental) component.*

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що аспекти музичного виконавства привертати до себе увагу впродовж всього їхнього розвитку і окреслювались у працях вчених починаючи від античних часів (трактати античних мислителів, філософські праці Д. Дідро, Ф. Гегеля, сучасні дослідження), сьогодні вони не втрачають своєї актуальності. Розвиток сценічно-виконавської культури учня-піаніста вважається одним із важливих питань, яке намагаються вирішити музично-педагогічні заклади освіти, одні з яких педагоги фортепіанного відділу. В «мистецькому

середовищі» під час вивчення мистецьких дисциплін відбувається формування культури особистості, але як відслідкувати рівень та критерії сформованості сценічно-виконавської культури? Для того, щоб відповісти на поставлене питання, необхідно здійснити теоретичний аналіз наукових робіт, застосовуючи структурний підхід до вивчення зазначеної категорії дослідження.

Сценічна культура, як складова частина музичної культури, може формуватися через процес виховання учня-піаніста. Цей процес є складним, багатоступеневим явищем, який об'єднує

становлення учня як компетентного піаніста та його духовні якості, що у нерозривній єдності існують та впливають на результат музичного навчання.

Аналіз досліджень. Робота над темою статті зумовила необхідність вивчення та аналізу наукової літератури, яка складає теоретичну базу дослідження. Н. Андрійчук та Н. Самохіна працювали над педагогічними умовами вдосконалення виконавської майстерності майбутнього музиканта. Сценічній культурі в педагогічній площині приділяв увагу Р. Валькевич, О. Горбенко розробляв напрями формування музично-виконавської компетентності. Значна частина науковців вважає, що вдосконалення сценічної культури є досить важливим аспектом у навчальній діяльності майбутнього піаніста.

Останнім часом все більш привертає увагу музикантів-науковців проблема формування виконавської культури учнів: у площині інструментального виконавства (О. Андрейко, Л. Гусейнова, Н. Згурська, Н. Мігунова, А. Михалюк, В. Федоришин та інші), сценічного (концертного) виконавства (Ген Цзінхен, Ю. Пономарьов та ін.), фундаментальні праці вчених різних галузей наук про роль мистецтва як засобу творення особистості та її духовного збагачення (Б. Асаф'єв, Ю. Боров, Л. Виготський, Г. Меднікова, Є. Назайкінський, О. Олексюк, Ю. Руденко, Г. Сотська, Б. Яворський та ін.).

Метою статті є здійснення теоретичного аналізу та виокремлення критеріїв та рівнів сформованості стану формування сценічно-виконавської культури учня-піаніста.

Виклад основного матеріалу. Будучи найстарішою формою соціалізації, мистецтво є найпершим інструментом для надання підсвідомим образам форми, яка була б зрозуміла іншим людям, а також джерелом духовної культури особистості, творчих здібностей перетворювального відношення до себе, оскільки зміст мистецтва є проявом внутрішнього світу людини (Растрігіна, 2005: 41).

Впродовж розвитку виконавського мистецтва роль його головної дійової особи – музиканта-виконавця – сприймалася та оцінювалася неоднозначно. В кінці XVIII – початку XIX століття діяльність композитора і виконавця диференціювалася.

Лише в 50-х роках XX століття поступово розпочалося дослідження феномену «сценічна культура», однією з перших праць, яка була присвячена вивченню цього питання стала праця А. Гретрі. На його думку «кожен співрозмовник володіє своєю манерою. Як правило, почуття повинно міститися в співі, а саме рухи і вираз обличчя необхідно помістити в акомпанементі»

(збірник статей, 2014: 109). Саме ця думка має велике значення для подальших досліджень сценічно-виконавської культури більшості вчених.

Поняття «сценічна культура» являється містким і охоплює ряд різнорідних процесів та окремих подій, художніх тенденцій та діяльності митців, пов'язаних із сценічним мистецтвом, тощо. Варто зауважити, що сценічна культура піаніста є складовою його музичної культури і реалізується у практиці концертно-музичної діяльності. Сценічна культура майбутнього піаніста – складне та багатогранне явище, яке включає мистецьку ерудованість, сукупність фізичних, моральних і духовних якостей, знання та усвідомлення мистецьких традицій, наявність фортепіанної практики, що забезпечує успішність транслявання змісту музичних творів до глядацької аудиторії у процесі концертної музично-виконавської діяльності.

Отже, аналіз наукових праць дозволяє зробити висновок, що поняття сценічно-виконавської культури трактують як одну з найважливіших складових культури, що обумовлено специфікою музично-навчальної діяльності учня, спрямованої на формування особистості, здатної надалі збагачувати культуру особистості.

Метою формування сценічно-виконавчої культури учнів в процесі художньої творчості є професійне становлення і розвиток емоційного, ціннісного, публічно-регулятивного, організаційного компонентів майстерності у складі художньо-творчої діяльності (Валькевич, 2011, Горбенко 2010).

Сучасна музична педагогіка та естетика виконавського мистецтва приділяє велику увагу питанням виконавської майстерності. Теорія естетики та мистецтвознавства представляє виконавську діяльність як динамічну систему, яка формує своєрідний трикутник взаємовідносин: композиторська творчість, творчість інтерпретатора та слухачка взаємодія, де виконавець і слухач повинні оперувати системами уявлень про інтонацію, найпростішими виразно-образотворчими засобами, а також такими засобами, які викликають певні настрої, образи та відчуття.

Сценічно-виконавська культура – поняття багатоаспектне. Вітчизняний педагог М. Давидов, одним з перших, виокремив та конкретизував виконавську майстерність. Він вважав, що «виконавська майстерність є вільним володінням інструментом і собою, емоційно яскраве, артистичне, співтворче, технічно досконале втілення музичного твору в реальному звучанні» (Давидов, 1990: 15). Тобто, музичне виконавство спрямовується на відтворення музичного твору у реальному

звучанні, а виконавська культура розглядається як його підсистема, яка має свої технології, характеристики, методи, норми, орієнтації та ціннісні аспекти. Звідси робимо висновок, що виконавська культура учня-піаніста являє собою інтегровану властивість особистості, яка характеризується високим рівнем культурологічних знань, оволодіння виконавською діяльністю в результаті опанування ідейно-образного змісту музичного твору фортепіанного виконання, віднайдення способів втілення композиторського задуму і самореалізації власного творчого потенціалу. Сценічна культура учнів-піаністів – відповідність виконуваного репертуару виконавським і віковим можливостям, якість фортепіанного виконання виступу, реалізація художнього задуму на основі усвідомлення музичного твору тощо (Менабени, 1985).

На основі аналізу науково-педагогічних ресурсів ми трактуємо сценічно-виконавську культуру в музичній діяльності як результат апробації комплексу форм, методів і педагогічних прийомів, спрямованих на її розвиток у процесі практичної діяльності учня, а саме тренувальні вправи, репетиційний процес, концертна діяльність.

Для того, щоб визначити рівень сформованості сценічно-виконавської культури учня-піаніста, спочатку окреслимо сутнісні характеристики феномена, який вивчається: сценічно-виконавська культура є показником музичної практики учня, проявляється в різних формах музичної діяльності, виконавська культура є частиною загальної культури і виконує функцію особливого проектування загальної культури у сфері музичної діяльності; сценічно-виконавська культура – системне утворення, що складається з ряду взаємозалежних структурних компонентів: мотиваційної спрямованості, когнітивного аналізу, творчої діяльності; сценічно-виконавська культура визначає рівень профільної підготовки учня-піаніста.

Рівень сформованості сценічно-виконавської культури залежить від: спрямованості і стійкості соціально значущих мотивів діяльності (потреби, інтереси, цінності, погляди); психофізичних властивостей особистості (здібності, спроможності), які забезпечують необхідний рівень і ефективність музично-педагогічної діяльності; ступеня розвитку психічних процесів (мислення, пам'ять, почуття, емоції, воля); повноти і глибини засвоєних психолого-педагогічних і спеціальних знань, виконавських умінь, навичок, а також набутого музично-виконавського досвіду.

Дослідження теоретичних праць дало змогу визначити наступні якості, які демонструють сформованість сценічно-виконавської культури

учня-піаніста: загострена мистецька чутливість, контекстова та внутрішньоконтекстова творчість як стиль мислення учня і, відповідно як стиль виконання; володіння широким діапазоном семантичних зв'язків, виявляються в асоціативності та метафоричності позамузичних уявлень; ставлення до виконання творів на фортепіано як звукотворчості, транслювання певної художньої інформації засобами звукових образів, в яких відкриваються зв'язки між виконавцем і твором, виконавцем і композитором, виконавцем та слухачем.

У контексті музичної діяльності рівень сформованості сценічно-виконавської культури учня-піаніста пов'язаний із досягненням оптимального концертного стану, тобто полягає в готовності і умінні зобразити та передати емоцію твору грою на клавішах, в артистизмі та акторському перевтіленні.

Виконавська діяльність учня-піаніста спрямована на розкриття задуму композитора, створення художнього образу, а інтерпретація твору вже пов'язана із внутрішнім світом виконавця.

Дослідивши праці учених, визначено наступні ознаки музичної обдарованості учня-піаніста: задатки до музичної діяльності (уміння відчувати висоту звуків, їх тембр, звуковий об'єм, музичну динаміку тощо); запам'ятовування музично-звукових елементів та комплексів, музичного тезаурусу та його постійного поповнення; присутність інтелектуально-емоційного інтересу та відгуку на музику, потребу та здатність переживати її зміст; здатність до диференціювання, інтегрування та аналізу музики і музичних творів; інтонаційний, мелодійний, ладогармонійний, фактурний та динамічний слух; відчуття динаміки та ритму музики; сценічно-виконавські здібності; самовираження та самореалізація у процесі сценічно-виконавської діяльності.

Провівши теоретичний аналіз, виявлено, що наявність сценічно-виконавської культури учня-піаніста є одним із ключових показників якісної музично-педагогічної роботи музичного закладу освіти і передбачає не лише досягнення високого рівня техніки фортепіанного виконання та знання музичних творів, а й музично-естетичний, творчий і духовний розвиток особистості.

Основною ланкою у формуванні сценічно-виконавської культури учня-піаніста є інтелектуально-емоційний інтерес до фортепіанного виконання творів та потреба їх переживати, а також здатність до самореалізації у виконавській діяльності, тобто музикальність. Психолог та засновник школи диференціальної психології Б. М. Теплов стверджував, що вона є «здатністю відчувати емоційну виразність звуковисотного

руху, здатність мимовільно оперувати музично-слуховими уявленнями; здатність відчувати емоційну виразність музичного ритму та точно відтворювати останній» (Теплов, 1947: 304). «Мене хвилює все, що відбувається на білому світі, – політика, література, люди, про все це я розмірковую на свій лад, і потім все це просить назовні, шукає свого вираження в музиці» – так писав про себе німецький композитор, педагог та впливовий музичний критик Р. Шуман (Ткаченко, 2016: 28).

Оскільки сценічно-виконавська культура учня-піаніста являє собою інтеграцію певних компонентів (Рис. 1), розглянемо їх значення детальніше.

Мотиваційно-ціннісний (афективний) компонент демонструє рівень сформованості мотиву та прагнень учня до культурного саморозвитку, вироблення ціннісних орієнтирів у галузі музичної культури. Мотивація в навчальній діяльності піаніста процес динамічний, підкреслимо лише той факт, що внутрішня мотивація завжди буде превалювати над мотивацією зовнішньою, яка буде завжди змінюватися з виникненням нових потреб та академічних викликів. Так як основу мотивації становлять потреби (динамічно-активні стани особистості, які виражають її залежність від конкретних умов існування і породжують діяльність), то саме музичні потреби учня-піаніста виступають в ролі стимулятора емоційно-ціннісної сфери. Отже, чим більша музична потреба, тим сильніше розвинений мотиваційно-ціннісний компонент.

Когнітивно-аналітичний (інформаційний) структурний компонент охоплює володіння такими знаннями, які необхідні учневі для оволодіння виконавською культурою та ефективного здійснення сценічного фортепіанного виконання та наявність умінь аналізувати явища музичної культури. Багаторазове сприйняття фортепіанних музичних творів орієнтує учня на виявлення

важливих для нього думок, почуттів та настроїв, відтворених у виконавських діях. Саме постійна когнітивна діяльність формує фонд знань піаніста, що є важливим чинником формування сценічно-виконавської культури учня. Когнітивно-аналітичний компонент характеризує наявність раціонального в усвідомленні та переживанні музично-художнього образу, здатність учня до відтворення змісту творів, розуміння закономірностей образів музики, наявність певного об'єму знань, прагнення втілення музичного образу у власному виконанні.

Формування сценічно-виконавської культури учня – це творчий процес, який характеризується здатністю до використання набутого досвіду спілкування з мистецтвом фортепіанного виконання у практичній діяльності, створення нових образів на основі набутих знань та умінь. Тому важливим компонентом сценічно-виконавської культури визначаємо *творчо-діяльнісний (розвивальний)*, який реалізується через здатність до яскравого художньо-образного виконання фортепіанних творів на основі музично-виконавського досвіду, сформованість музично-виконавських умінь та навичок, здатність до фортепіанного виконання музичних творів для широкої аудиторії.

Внутрішнім системоутворюючим чинником сценічно-виконавської компетентності є художньо-інтерпретаційні вміння, які мають складну інтегративну структуру і відповідно до певних структурних компонентів сценічно-виконавської компетентності проявляються у видах музично-виконавської діяльності (Падалка, 1998: 7).

Дослідивши вищезазначені структурні компоненти сценічно-виконавської культури учня-піаніста, виокремимо критерії сформованості досліджуваної категорії. Хоча автори більшості науково-педагогічних досліджень визнають, що розробка критеріїв та їх якісних характеристик по відношенню до предмета, що вивчається, є основоположними, проте немає чіткого пояснення поняття «критерій». І. Зязюн стверджує, що «критерії оцінювання є основою для класифікації і оцінки на основі виокремлення сукупності ознак показників. Критерії, показники та індикатори, за допомогою яких здійснюється оцінка стану та розвитку досліджуваного предмета, входять у критеріально-оцінювальний апарат» (Зязюн, 2004: 42). І. В. Когут вважає, що «критерій (від грец. criterion) – це ознака, по якій оцінюється відповідними показниками досягнення певного результату функціонування або розвитку особистості. Критерієм є підстава для оцінки, визначення або класифікації» (Когут, 2015: 12). Таким чином, у музично-педагогічній інтерпретації

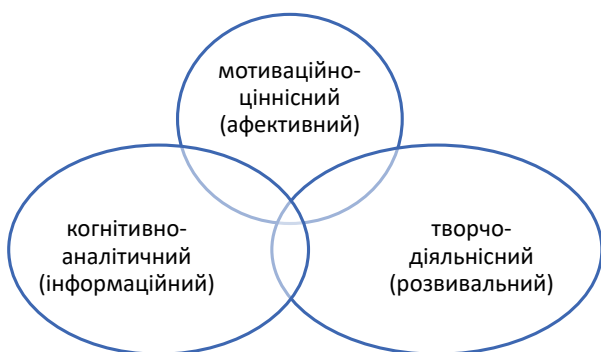

Рис. 1. Компоненти структури сценічно-виконавської культури

показник визначається як характеристика критерію певної здатності, уміння, компетентності тощо, що відповідає певному компоненту у структурі професійної чи особистісної якості. Критерій становить цілісне поняття, а показник – часткове. Відповідно кожному критерію відповідає набір показників, що дозволяє об'єктивно визначити ступінь вияву певної якості за допомогою відібраного методичного інструментарію.

Отже, критерії сформованості сценічно-виконавської культури учня-піаністів визначаємо відповідно до структурних компонентів досліджуваної категорії (таблиця 1).

Мотиваційно-афективний критерій, що відповідає мотиваційно-емпатичному компоненту сценічно-виконавської культури, характеризує мотиви учня-піаніста до власного формування сценічно-виконавської культури, ступінь усвідомленості ціннісних орієнтацій, що обумовлюють необхідність відтворення сценічного образу,

насамперед в навчально-музичній діяльності, що виражає цінності певної культури; наявність інтересу до декодування образів фортепіанних творів на основі авторського задуму; формування спонукальних мотивів розвитку власних інтерпретаційних, виконавських, сценічних умінь; наявність потреби в розвитку артистизму, комунікативності, емпатії, творчої активності, профільного саморозвитку у музичній, сценічній та виконавській діяльності. Розвиток сценічно-виконавської культури визначає здатність учня-піаніста до ціннісно-регулятивного осмислення музичних творів, передачі ідейного задуму шляхом інтерпретації смислової палітри образів та їх сценічного відтворення. Тому, до показників варто віднести: потребу у формуванні сценічно-виконавської культури; сформованість здатності до самооцінки власної сценічно-виконавської культури; ступінь сформованості ціннісних орієнтацій щодо формування сценічно-образної культури.

Таблиця 1

Структурні компоненти та критерії сформованості сценічно-виконавської культури учня-піаніста

Структурний компонент	Критерій	Відповідний показник
Мотиваційно-ціннісний (емпатійний)	міра особистісної цілеспрямованості учня до формування сценічно-виконавської культури	Потреба в формуванні сценічно-образної культури
		Сформованість здатності до самооцінки власної сценічно-виконавської культури
		Ступінь сформованості ціннісних орієнтацій щодо формування сценічно-виконавської культури
		Інтерес до музично-виконавської діяльності
		Зацікавленість у розширенні культурологічних знань, удосконаленні фахових умінь та навичок
		Ціннісне ставлення до музичної діяльності
Когнітивно-аналітичний (пізнавальний)	ступінь культурологічної ерудованості та музичної обізнаності	Сформованість знань про сутність сценічно-виконавської культури
		Міра володіння тезаурусом з проблем сценічно-виконавської культури
		Загальнокультурна ерудованість
		Знання у галузі музичної культури, фортепіанного виконавства
		Усвідомлення значення музичного виховання та духовного розвитку особистості
		Сформованість здатності до збагачення знань про сценічно-виконавську культуру на міждисциплінарній основі
Творчо-діяльнісний (розвивальний)	міра сформованості інтерпретаційних умінь, навичок щодо виразного відтворення художньо-образного змісту музичних творів у власному виконанні.	Міра володіння фортепіанним виконанням
		Міра сформованості сценічних умінь
		Наявність інтерпретаційних умінь

Когнітивно-інформаційний критерій сценічно-виконавської культури учня-піаніста відповідає когнітивно-пізнавальному компоненту відповідної якості, який формується в процесі фортепіанної підготовки. Цей критерій визначає сформованість рівня знань щодо специфіки сценічно-виконавської культури, розуміння сутності художнього образотворення фортепіанного твору, усвідомлене трактування сценічного образу за допомогою невербальних засобів, техніки виконання творів на фортепіано, театральних методів; сформованість здатності теоретично застосовувати інтерпретаційний аналіз музичного твору; ступінь володіння знаннями образної структури, композиції музичних зразків; розуміння цілісності та художньо-смыслового наповнення образів; сформованість здатності до синтезу знань з виявлення сценічно-виконавської культури на основі міждисциплінарного матеріалу. Відповідно до показників критерію визначено: сформованість знань про сутність сценічно-виконавської культури; ступінь володіння тезаурусом з проблем сценічно-виконавської культури; сформованість здатності до збагачення знань про сценічно-виконавську культуру на міждисциплінарній основі.

Діяльнісно-розвиваючий критерій визначає сутність творчо-діяльнісного компонента сценічно-виконавської культури учня-піаніста, який формується в процесі фортепіанної підготовки. Цей критерій дозволяє виявити ступінь сформованості відповідних умінь (сценічних, інтерпретаційних, виконавських), які забезпечують декодування сценічного образу музичної діяльності, його відтворення перед аудиторією, вміння відтворювати образи фортепіанних творів за допомогою техніки гри на фортепіано, художньої виразності, комунікативності, емпатійності, експресії і т. п.; здатність з допомогою сценічно-виконавської інтерпретації образів впливати на почуття або ж викликати їх певною технікою виконання музичного твору; здатність адекватно оцінювати і коригувати власні виконавські, сценічні, інтерпретаційні вміння. До показників діяльнісно-розвиваючого критерію відносимо: ступінь володіння фортепіанним виконанням творів; ступінь сформованості здатності до виявлення сценічних умінь; наявність інтерпретаційних умінь. Отож, діяльнісно-розвиваючий критерій виявляє рівень дієвої здатності учня-піаніста впливати на емоційний стан аудиторії слухачів.

Сценічно-виконавська майстерність, яка стверджується переростаючи у культуру, визначається вмінням «увійти в образ» задля кращої реалізації задуму композитора, рівень розвитку якої зале-

жить від рівня психічних пізнавальних процесів особистості. Відповідно до структури сценічно-виконавської культури учня-піаніста, визначених критеріїв та показників охарактеризуємо рівні сформованості даної якості, що формується в результаті фортепіанної підготовки: високий, середній, низький.

Високий рівень визначається наступними характеристиками: володіння стійкою мотивацією щодо формування власної сценічно-виконавської культури; усвідомлення потреби у розвитку музичних, сценічних, інтерпретаційних умінь, що забезпечують високий ступінь вираження символічно-смыслового навантаження образів музичних творів; чітко виражена здатність самооцінювання результатів власної сценічної діяльності у напрямі інтерпретації образної системи музичних творів; цілеспрямованість на розвиток власної акторської майстерності, виконавської техніки, комунікативних, творчих умінь, що забезпечують розвиток професіоналізму, артистизму, емпатійності у сприйманні і відтворенні образності творів; висока здатність до співвіднесення власних ціннісних орієнтацій з цінностями культури, спрямованість на їх передавання через інтерпретацію музичного твору, відтворення авторського задуму для аудиторії; володіння ґрунтовними знаннями з теорії і практики формування сценічно-виконавської культури, розуміння і спрямованість на збагачення теоретичними знаннями, володіння широким спектром понять (тезаурусом) з проблем сценічно-виконавської культури учня-піаніста, усвідомлення шляхів самовдосконалення і саморозвитку щодо розвитку цієї якості, насамперед на основі використання теорії і практики різних наукових напрямів на міждисциплінарній основі; здатність до рефлексивного оцінювання необхідності удосконалення власної сценічно-виконавської культури, сценічних, інтерпретаційних умінь; прогностичність у пошуку форм, засобів і методів розвитку сценічно-виконавської культури у майбутній професійній діяльності.

Середній рівень має такі характеристики: володіння достатньо чіткою мотивацією щодо формування власної сценічно-виконавської культури; практично виражена потреба у розвитку сценічних, інтерпретаційних умінь, що забезпечують високий ступінь декодування символічного навантаження образів музичних творів; здатність до самооцінювання результатів власної сценічної діяльності у напрямі інтерпретації образної системи творів; достатньо аргументована позиція щодо розвитку власної акторської, виконавської майстерності, творчих умінь, що

забезпечують розвиток професіоналізму, артистизму, емпатійності у сприйманні і відтворенні образності музичних творів; ґрунтовне володіння здатністю до співвіднесення власних ціннісних орієнтацій з цінностями культури, виявлення чіткої спрямованості на їх передавання через інтерпретацію музичного твору, відтворення авторського задуму для аудиторії; володіння достатніми знаннями з теорії і практики формування сценічно-виконавської культури учня-піаніста, аргументована позиція щодо розуміння і спрямованості на збагачення теоретичними знаннями, достатнє володіння широким спектром понять (тезаурусом) з проблем сценічно-виконавської культури учня-піаніста, більш-менш усвідомлене розуміння щодо шляхів самовдосконалення і саморозвитку цієї якості, насамперед на основі використання теорії і практики різних наукових напрямів на міждисциплінарній основі; яскраво виражена здатність до рефлексивного оцінювання щодо удосконалення власної сценічно-виконавської культури, сценічних, інтерпретаційних умінь; аргументоване бачення прогностичності у пошуку форм, засобів і методів розвитку сценічно-виконавської культури у майбутній професійній діяльності.

Низькому рівню характерно: наявність неаргументованих мотивів щодо формування власної сценічно-образної культури; нечітко виражена потреба у розвитку умінь, що забезпечують декодування символічно-сміслового навантаження образів музичних творів; недостатньо цілісне виявлення здатності до самооцінювання результатів власної діяльності, недостатньо послідовна позиція щодо розвитку власної виконавської техніки, творчих умінь, неґрунтовне володіння здатністю до співвіднесення власних ціннісних орієнтацій з цінностями культури, виявлення чіткої спрямованості на їх передавання через інтерпретацію музичного твору, недостатнє володіння зна-

ннями з теорії і практики формування сценічно-виконавської культури учня-піаніста, нечітка позиція щодо розуміння і спрямованості на збагачення теоретичними знаннями, фрагментарне володіння спектром понять (тезаурусом), нечітке розуміння шляхів самовдосконалення і саморозвитку цієї якості, насамперед на основі використання теорії і практики різних наукових напрямів на міждисциплінарній основі; недостатньо виражена здатність до рефлексивного оцінювання необхідності удосконалення власної сценічно-виконавської культури.

Висновки. Таким чином, визначення сутності сценічно-виконавської культури учня-піаніста дозволило охарактеризувати досліджуваний феномен з позицій структурного аналізу. Виявлення структурних компонентів виконавської культури, а саме: мотиваційно-ціннісного, когнітивно-аналітичного і творчо-діяльнісного, стало основою розробки критеріального апарату дослідження.

Цей апарат дослідження використовується для визначення стану сформованості структурних компонентів сценічно-виконавської культури учнів-піаністів протягом фортепіанної підготовки. Критерії сформованості зазначеної культури узагальнюють: міра особистісної цілеспрямованості учня до формування сценічно-виконавської культури; ступінь культурологічної та музично-педагогічної обізнаності учня; міра сформованості інтерпретаційних умінь учня щодо виразного відтворення художньо-образного змісту музичних творів у власному виконанні.

Отже, розроблена структура сценічно-виконавської культури (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-аналітичний, творчо-діяльний компоненти) та запропонований критеріальний апарат дослідження (критерії та показники сформованості структурних компонентів даної культури) дозволяють визначити методичний напрямок формування та діагностики досліджуваної категорії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валькевич Р. Сценічна культура та виконавська діяльність. Р. Валькевич. *Зібрання статей з питань культури сценічно-виконавської діяльності майбутнього вчителя. Наукове видання.* Кіровоград, 2011. С. 50-53.
2. Горбенко О. Б. Формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 теорія і методика професійної освіти. Олена Борисівна Горбенко. Кіровоград, 2010. С. 106.
3. Давыдов Н. А. Теоретические основы формирования исполнительского мастерства баяниста: Автореф. дис. д-ра искусствоведения: спец. 17.00.02 Н. А. Давыдов. К., 1990. С. 29.
4. Зязюн І. А., Кравченко І. Ф., Кривонос І. О. *Педагогічна майстерність: підручник. 2-ге вид.* Київ. 2004.
5. Когут І. В. Формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Полтава. 2015. 20 с.
6. Менабени А. Г. Вокальные навыки. *Вопросы профессиональной подготовки студентов на музыкально-педагогическом факультете. А. Г. Менабени. М., 1985.*
7. Падалка Г. М. Українська філармонія для дітей та юнацтва: проблеми модернізації музично-педагогічної освіти. Г.М. Падалка. *Мистецтво та освіта.* 1998. № 3. С. 7-11.

8. Растрюгіна А. М. Самореалізація на уроках музики як засіб становлення внутрішньої свободи особистості школяра. А. М. Растрюгіна. *Наукові записки Ніжинського держ. педагогічного ун-ту*. № 2. 2005. С. 41-43.
9. Рудницька О. П., Болгарський А. Г., Свистельнікова Т. Ю. Основи педагогічних досліджень: *Навчально-методичний посібник*. К., 1998. 143 с.
10. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. Вип. 6 (21). Частина 1. К., НПУ, 2014. С. 68-71.
11. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей. Б. М. Теплов. М.Л., АПН РСФСР, 1947. 335 с.
12. Ткаченко Т. В. Монографія. *Формування вокально-сценічної культури студентів мистецького факультету педагогічних вузів. ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*. 2016. 308 с.

REFERENCES

1. Valkevuch R. Stsenichna kultura ta vukonavska diialnist R. Valkevuch. Zibrannia statey z pytan kultyru stsenichno-vukonavskoi diialnosti [Stage culture and performance activities]. *Naykove vudannia. Khirovograd*, 2011. s. 50-53. [in Ukrainian].
2. Ghorbenko O. B. Formyvania muzumno-vukonavskoi kompetentnosti maimytniogo vchutelia myzuku v protsesi fahovoї pidgotovku [Formation of musical and performing competence of a future music teacher in the process of professional training]: avtoref. dus. na zdob. nayk. styp, kand. ped. nayk: spets. 13.00.04 teoriia i metoduka profesijnoi osvitu. Olena Borusyvna Ghorbenko. *Khirovograd*, 2010. s. 106. [in Ukrainian].
3. Davydov N. A. Teoreticheskie osnovy formirovaniia ispolnitelnogo mastertva bayanista [Theoretical foundations of the formation of the bayanist's performing skills]: Avtoref. dis. d-ra iskustvovedeniia: spets. 17.00.02 N. A. Davydov. K., 1990. S. 29 [in Russian].
4. Ziaziun I. A., Khravchenko I. F., Khrvonos I. O. Pedagogichna maisternist [Pedagogical skills]: pidrychnuk. 2-ge vud. *Kuiv*. 2004. [in Ukrainian].
5. Koghyt I. V. Formuvannia profesijno-pedagogichnoi komynikativnoi kompetentnosti majbytniogo vchutelia [Formation of professional and pedagogical communicative competence of the future teacher]: avtoref. dus. na zdobytta nayk. stypennia kand. ped. nayk. *Poltava*. 2015. 20 s. [in Ukrainian].
6. Menabeny A. G. Vokalnye navuki. Voprosy profesionalnoj podgotovky studentov na myzuczalno-pedagogicheskom fakultete [Vocal skills. Questions of professional training of students at the Faculty of Music and Pedagogy]. A. G. Menabeny. M., 1985 [in Russian].
7. Padalka G. M. Ukrainska filarmoniiia dlia ditej ta junatstva: problemu modernizatsii myzumno-pedagogichnoi osvitu [Ukrainian Philharmonic Society for children and youth: problems of modernization of music and pedagogical education]. G. M. Padalka. *Mustetstvo ta osvita*. 1998. № 3. s. 7-11. [in Ukrainian].
8. Rastrugina A. M. Samorelizatsia na yroках myzuku jak zasib stanovlennia vnytrishnoi svobodu osobustosti shkoliara [Self-realization in music lessons as a means of establishing the inner freedom of the student's personality]. A. M. Rastrugina. *Naykovi zapuski Nighunskogo dergh. pedagogichnogo yn-ty*. №2. s. 41-43. [in Ukrainian].
9. Rydnutska O. P., Bolgharskuj A. G., Svustelnikova T. Ju. Osnovy pedagogichnuh doslidgen: *Navchalno-metoduchnuj posibnuk* [Fundamentals of pedagogical research: an educational and methodical manual]. K., 1998. 143 s. [in Ukrainian].
10. Theoria i metoduka mustetskoї osvity [Theory and methodology of art education]: *Zbirnik naykovuh prats*. Vup. 6 (21). Chastuna 1. K., NPU, 2014. s. 68-71. [in Ukrainian].
11. Theplov B. M. Psyhologiiia myzuczalnuh sposobnostej [Psychology of musical abilities]. B. M. Teplov. M.L., APN RSFSR. 1947. 335 s [in Russian].
12. Tkachenko T. V. Monografiiia. Formuvanniiia vokalno-stsenichnoi kultyru studentiv mustetskogo fakultety pedagogichnuh vyziv [Formation of vocal and stage culture of students of the Art Faculty of pedagogical universities]. *HNPU im. G. S. Skovorodu*. 2016. 308 s. [in Ukrainian].